

مقدمه‌ای بر ویژگی‌ها و اهداف جنگ نرم و راهبردهای مدیریت بحران در آن

عبدالله پیرمحمدی باردئی * سیدمحمدحامد حسینی **

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۰۳

چکیده

هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که گروه هدف را نشانه می‌گیرد و بدون درگیری نظامی، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد جنگ نرم نام دارد. در جنگ نرم از همه روش‌ها، هنرهای تبلیغی جدید و از همه امکانات و توانمندی‌ها استفاده می‌شود. جنگ نرم با هدف تسخیر فکر و اندیشه ملت‌ها، نقش مهمی در سست نمودن حلقه‌های فکری و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند. دشمنان جمهوری اسلامی همواره می‌کوشند با نفوذ و اشاعه فرهنگ غربی، موجب ایجاد بحران در کشور از طریق تغییر باورها و نگرش و رفتار مردم شوند و استقلال کشور و دستاوردهای انقلاب را به مخاطره اندازند. در این مقاله از روش توصیفی استفاده شده است و روش و ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی به‌ویژه بهره‌گیری از نظرات محققان که در موضوع جنگ نرم صاحب‌نظر هستند، می‌باشد. نتایج حاصل‌شده نشان می‌دهد جنگ نرم به دنبال استحاله هویت و فرهنگ است. لذا موجودیت فیزیکی مخاطب حفظ می‌کند؛ ولی جنگ نرم از نظر هویت به یکی از ابزارهای دشمن تبدیل می‌شود، که در آن افکار و عقاید در معرض حمله و تغییر قرار می‌گیرد و تلاش می‌شود رفتار و تصمیم‌گیری‌های انسان تحت کنترل دشمن درآید.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم؛ قدرت نرم؛ فرهنگ؛ بحران فرهنگی؛ مدیریت بحران.

* نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد عملیات روانی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

Ali2431365@gmail.com

Hoseiny140@gmail.com

** دکتری روانشناسی، پژوهشگر، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران

مقدمه

در فرهنگ سیاسی جنگ نرم به معنای فروپاشی از درون و در حقیقت؛ شامل هرگونه تبلیغات رسانه‌ای و اقدام روانی است که جامعه هدف یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد؛ همچنین با هدف گرفتن فکر و اندیشه ملت‌ها، نقش مهمی در سست کردن حلقه‌های فکری و فرهنگی جوامع ایفا می‌کند و بدون درگیری نظامی، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد.

امروزه با رشد روزافزون وسایل ارتباط جمعی از قبیل اینترنت و ماهواره و کوچک‌تر و پیچیده‌تر شدن جهان، معادلات گذشته در تنظیم روابط بین کشورها تا حدود زیادی به هم خورده و جای خود را به معادلات جدیدی داده است؛ به جای به‌کارگیری مستقیم زور، توجه قدرت‌ها به استفاده از قدرت نرم و ایجاد تغییرات از طریق مسالمت‌آمیز با به‌کارگیری شیوه‌های نوین مداخله در امور داخلی کشورها جلب شده است. آمریکایی‌ها با استفاده از این نوع جنگ، موفق به تغییر چندین رژیم سیاسی در کشورهایی از قبیل: لهستان، گرجستان، چک، قرقیزستان، اوکراین و تاجیکستان شده‌اند. در تمامی این دگرگونی‌های سیاسی، بدون استفاده از ابزار خشونت و با تکیه بر قدرت نرم و ابزار رسانه، با تغییر در ارزش‌ها و الگوهای رفتاری، از رژیم‌های سیاسی حاکم مشروعیت زدایی شد و از طریق جنبش‌های مردمی و ایجاد بی‌ثباتی سیاسی، قدرت سیاسی جابه‌جا شده است. جنگ نرم در قالب‌های مختلف از جمله: انقلاب مخملی، انقلاب‌های رنگی، عملیات روانی، جنگ رسانه‌ای با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای مانند رادیو، روزنامه و امثال آن، تلویزیون و غیره، توانست نظام سیاسی بعضی از کشورها مانند اوکراین و گرجستان را تغییر دهد. برای تغییر در حکومت‌ها از شیوه‌های مختلف استفاده می‌شود (عسگری، ۱۳۸۴: ۸۳). «کودتا، شورش‌های اجتماعی، اصلاحات، جنبش‌های اجتماعی، انقلاب‌های اجتماعی، انقلاب‌های رنگی، انقلاب‌های مخملی، تهاجم یا جنگ داخلی و غیره، از شیوه‌های تغییر حکومت‌هاست. امروزه جهان غرب، به‌ویژه آمریکا، قدرت جدیدی با عنوان قدرت نرم را پیشانی قدرت سخت و قدرت اقتصادی خود قرار داده‌اند

که به‌کارگیری این قدرت با کمترین هزینه، اهداف راهبردی و مهمی را تعقیب می‌کند. در سال‌های اخیر، قدرت نرم و مفاهیم مرتبط با آن، مانند آسیب نرم، تهدید نرم، انقلاب نرم، جنگ نرم و براندازی نرم، در گفتمان امنیت ملی کشورهای مذکور جایگاه خاصی یافته و سرمایه‌گذاری کلانی بر روی آن انجام شده است. به‌عنوان نمونه، وقوع انقلاب‌های نرم در کشورهای از قبیل گرجستان، اوکراین و قرقیزستان نشان از کاربرد قدرت نرم در راستای براندازی نرم و سقوط حکومت‌های این کشورها داشته است» (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۹). جنگ بین گروه‌های انسانی رخ می‌دهد و نوعی منازعه‌ی خشونت‌آمیز است که این منازعه‌ی سیاسی و اجتماعی جنگ نرم ماهیت قدرت نرم‌افزاری است که به شیوه‌ی قهرآمیز، غیرمستقیم و نهان اعمال می‌شود؛ جنگ نرم متکی بر قدرت نرم است و دشمنان در این جنگ با استفاده از تمامی ابزارهای قدرت نرم، به دنبال ایجاد تغییر در باورها، افکار و رفتارهای جامعه‌اند.

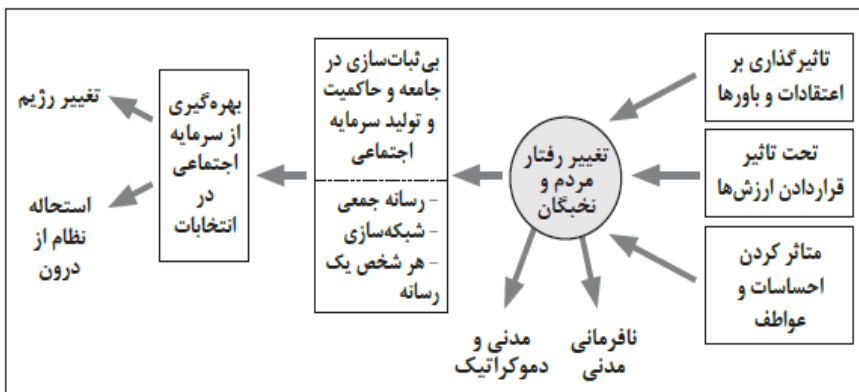
فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین منابع قدرت نرم است که در صورت هرگونه سهل‌انگاری در میان‌مدت ممکن است دچار آسیب‌های جدی شود. با این اوصاف بدیهی است که ایجاد قدرت نرم به‌ویژه در حوزه فرهنگی و افزایش ضریب اقتدار فرهنگی یکی از جنبه‌های مهم دفاع در مقابل جنگ نرم و مدیریت بحران در این جنگ محسوب می‌شود. مدیریت بحران در جنگ نرم را می‌توان مشتمل بر «مجموعه‌ای از اقدامات که موجب کاهش آسیب‌پذیری فکری، اعتقادی و فرهنگی و افزایش مقاومت و پایداری مردم در برابر تهاجم فرهنگی و ایجاد بازدارندگی و کاهش میل تهاجمی دشمن و خنثی شدن آثار تهدیدات فرهنگی می‌شود» ارزیابی کرد (شریعتی و عظیمی: ۱۳۹۳).

مفهوم و تعاریفی از جنگ نرم

در جنگ نرم، باورها، ارزش‌ها و عقاید مورد هجوم قرار می‌گیرد و بر این اساس می‌توان جنگ نرم را این‌گونه تعریف کرد: جنگ نرم مجموعه اقداماتی است که دگرگونی در هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مردم در یک نظام سیاسی را دنبال می‌کند و در واقع به دنبال نوعی سلطه سیاسی (حکومت)، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی است. جنگ نرم مفهومی است که در چند سال گذشته، جایگاه مهمی در ادبیات روابط

بین‌الملل را به خود اختصاص داده است. جنگ نرم، مجموعه برنامه‌ها و تدابیری است که با هدف تأثیرگذاری بر ذهن و باورهای مخاطبین شکل گرفته و باعث تغییر و دگرگونی هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری مورد قبول یک نظام سیاسی می‌شود (امیری، ۱۳۹۶: ۲۶-۲۵). «جنگ نرم گزینه‌ای به‌جای جنگ سخت و مسلحانه برای رویارویی با حکومت‌های موردنظر است» (رنجبران، ۱۳۸۸: ۲۹). جنگ نرم در برابر جنگ سخت، در حقیقت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه، گروه یا گروه‌های هدف را نشانه می‌گیرد و بدون جنگ و درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد. جنگ رایانه‌ای، اینترنتی، براندازی نرم، راه‌اندازی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و شبکه‌سازی، از مصادیق جنگ نرم هستند (نای، ۱۳۸۷). جوزف نای در کتاب «موظف به رهبری» کوشید برخلاف دیدگاه برتر جهانی مبنی بر افول هژمونی آمریکا، نشان دهد که آمریکا نه‌تنها به لحاظ قدرت نظامی و اقتصادی، بلکه در بُعد سومی به نام «قدرت نرم» نیز قوی‌ترین کشور به‌شمار می‌رود. وی این مفهوم را نخستین بار بدین‌سان تعریف نمود: «قدرت نرم توانایی کسب چیزی است که می‌خواهیم؛ آن هم از طریق جذب نه اجبار. نای در ادامه می‌نویسد: «این نوع قدرت می‌تواند از طریق روابط با متحدان، کمک‌های اقتصادی و تبادلات فرهنگی حاصل شود.» (بیگی، ۱۳۸۹: ۴۳). «جنگ نرم در برابر جنگ سخت در حقیقت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که جامعه هدف یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد و بدون درگیری نظامی و گشوده شدن آتش، رقیب را به انفعال یا شکست وامی‌دارد. جنگ رایانه‌ای و اینترنتی (سایبری) و راه‌اندازی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و ... اشکال دیگر ابزارهای جنگ نرم هستند» (محمدی نجم، ۱۳۸۸: ۹۵). «قدرت نرم از طریق تولید و توزیع آموزه‌ها و ارزش‌های خاص و جذاب، بنیان‌های ارزشی و ارکان حمایتی کشور متخاصم را هدف قرار داده و آن را در راستای وضعیت مطلوب خویش تغییر می‌دهد. این‌گونه تغییرات معمولاً از زیرساخت‌ها و شبکه‌های تولید و توزیع اندیشه‌ها و هنجارها، خصوصاً حوزه‌های آموزشی، فرهنگی و رسانه‌ای آغاز می‌شود» (رنجبران، ۱۳۸۸: ۲۷). در جنگ نرم بازیگر عامل به‌جای سرمایه‌گذاری صریح و سنگین فرهنگی، نسبت به فعال‌سازی حوزه‌های

جانبی همچون اقتصاد، حقوق، سیاست، تجارت و ... اقدام می‌کند و از این طریق هنجارهای خود را به آرامی وارد جامعه هدف می‌نماید. در این وضعیت اگرچه تهاجم فرهنگی موضوعیت ندارد، اما نفوذ فرهنگی که رخ دهد پیامدهای منفی خاص خود را دارد (افتخاری، ۱۳۸۷). فرهنگ یکی از منابع قدرت نرم است و به لحاظ تأثیرگذاری در حوزه‌های مختلف اجتماعی می‌تواند رفتار بخش‌های مختلف اجتماع را تحت تأثیر قرار دهد و جامعه را به گروه‌های متعدد در اجتماع تقسیم و سبک زندگی آحاد جامعه بر اساس فرهنگ پذیرفته شده و مقبول اجتماعی تنظیم گردد. بنابراین جنگ نرم منابع قدرت نرم را هدف قرار می‌دهد و در پی تضعیف یا غیرفعال‌سازی منابع اعتقادی، ایمانی و انسانی و قدرت بازیگر مقابل است (افتخاری، ۱۳۹۱: ۱۰). «در جنگ‌ها، تأثیرگذاری بر اذهان نیروها و مردم کشور هدف یکی از مهم‌ترین عناصر پیروزی است؛ موضوعی که با طراحی عملیات روانی مناسب، استفاده از تبلیغات و وسایل ارتباطی تحقق می‌پذیرد» (صالحی امیری، ۱۳۸۷: ۱۷). جوزف نای، تهدید نرم را استفاده یک کشور از قدرت نرم برای دستکاری افکار عمومی کشور آماج و تغییر ترجیحات، نگرش‌ها و رفتارهای سیاسی آنان می‌داند (مرادی؛ ۱۳۸۹: ۹۵). «جنگ نرم، استفاده طراحتی شده ملت از تبلیغات و فعالیت‌ها به جای جنگ و انتقال عقاید و اطلاعاتی که برای تأثیرگذاری عقاید، نگرش‌ها، احساسات و رفتار گروه‌های خارجی در نظر گرفته شده‌اند، به شکلی که از تحقق اهداف ملی حمایت کند» (مرادی؛ ۱۳۸۹: ۳۹۸). «جنگ نرم به دلیل ماهیت غیرعینی و محسوس آن، عمدتاً فاقد عکس‌العمل است، مسالمت‌آمیز بوده و جنبه غیرخشونت‌ناز دارد و لذا در برخوردهای سطحی، حساسیتی را در جامعه و حکومت بر نمی‌انگیزد، پدیده تهدید و جنگ نرم آرام و خزنده عمل نموده، به طور تدریجی در جامعه شکل می‌گیرد و افراد به سختی متوجه تکوین آن می‌گردند. جنگ نرم یک جنگ نامحسوس است؛ یعنی ماهیت جنگ در آن پیدا نیست» (مرادی؛ ۱۳۸۹: ۹۷). بنابراین جنگ نرم یک اقدام پیچیده و پنهان متشکل از عملیات‌های سیاسی، فرهنگی و اطلاعاتی توسط قدرت‌های بزرگ جهان برای ایجاد تغییرات دلخواه و مطلوب در کشورهای هدف است و فرایند شکل‌گیری آن این گونه می‌باشد:

شکل ۱. فرایند شکل‌گیری جنگ نرم

مبانی نظری جنگ نرم

مهم‌ترین خاستگاه نظری جنگ نرم، قدرت نرم و مبانی روان‌شناختی به‌ویژه روانشناسی اجتماعی است. ظهور و بروز منابع و ابزارهای قدرت نرم و توسل به نظریه‌های علوم رفتاری ماهیت جنگ را دگرگون کرده و هدف‌های استراتژیک، معنای جدیدی به خود گرفت. هدف در بعد شناختی یا ذهنی تصرف ذهن است. عاملان جنگ نرم با بهره‌گیری از روش اقناع، مجاب‌سازی، تغییر ادراک و شست‌وشوی مغزی در پی آن هستند تا افکار، اندیشه، ذهن و نظام شناختی مخاطبان را تحت تأثیر قرار دهند. آنان در این زمینه از روش مدیریت ادراک بهره می‌گیرند در این روش تلاش می‌شود افراد و نخبگان کشور هدف، نسبت به مسأله‌ای قانع شوند، اطلاعات ویژه‌ای را به آنان القاء کنند تا زمینه سیادت بر مغز آنان فراهم شود. به طور کلی، از لحاظ روان‌شناسی، انسان یک سیستم است که مجموعه‌ای درون‌داد (اطلاعاتی که به فرد داده می‌شود) و مجموعه‌ای برون‌داد دارد. اگر شما بتوانید درون‌داد و اطلاعاتی را که به ذهن او وارد می‌شود به نوعی کنترل کنید، تا حدودی می‌توانید رفتار برونی او را هم کنترل کنید. (سیامک باقری چوکامی، ۱۳۸۹، ۲۹).

ویژگی‌های جنگ نرم

جنگ نرم امروزه مؤثرترین، کارآمدترین، کم‌هزینه‌ترین و در عین حال خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین نوع جنگ علیه ارزش‌ها و امنیت ملی یک کشور است، چون می‌توان با کمترین هزینه، با حذف لشکرکشی و از بین بردن مقاومت‌های فیزیکی به هدف‌ها رسید. این جنگ نبردی خاموش است و از آن رو که افراد مورد تهاجم بی‌دفاع و غافلگیر و دچار غفلت می‌شوند، خطرناک‌تر است؛ زیرا با باورها، ارزش‌ها، عواطف و احساسات یک ملت در بلندمدت ارتباط دارد. جنگ نرم به دلیل پیچیدگی و اتکا به قدرت نرم از ویژگی‌های بسیار زیاد و متنوعی برخوردار است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. **جنگ نرم پایدار و بادوام است؛** نتایج جنگ نرم در صورت موفق بودن، پایدار و بادوام خواهد بود. هدف اصلی در جنگ نرم تغییر باورها و اعتقادات است. چنانچه این تغییر حاصل شود، به راحتی تغییر مجدد و بازگشت به حالت اولیه میسر نیست. در جنگ نرم و نظامی، یک سرزمین تصرف شده را ظرف چند ساعت، می‌توان باز پس گرفت. اما در جنگ نرم، اگر دشمنان موفق به تصرف افکار و دل‌های جامعه هدف شوند، به راحتی نمی‌توان آن را باز پس گرفت و تغییر مجدد زمان بر است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۲. **جنگ نرم آسیب‌محور است؛** آسیب‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، میدان مانور جنگ نرم است. دشمنان در جنگ نرم با شناسایی نقاط آسیب‌جای جامعه هدف در حوزه‌های ذکر شده، فعالیت‌های خود را سامان داده و با ایجاد آسیب‌های جدید، بر دامنه تحرکات خود می‌افزایند (همان).

۳. **جنگ نرم در پی تغییر جامعه و ساختار سیاسی است؛** در این جنگ، اعتقادات، باورها و ارزش‌های اساسی یک جامعه برای تغییر مورد هجوم قرار می‌گیرد. با تغییر باورهای اساسی جامعه، قالب‌های تفکر و اندیشه دگرگون شده و مدل‌های رفتاری جدیدی شکل می‌گیرد. مدل‌های رفتاری جدید به گونه‌ای است که به جای رفتارهای حمایتی از ساختار سیاسی، رفتارهای چالشی جایگزین شده و این رفتارها به سمت ساختارشکنی جهت می‌یابد.

۴. **جنگ نرم آرام، تدریجی و زیرسطحی است؛** جنگ نرم دفعی، شتابان و پر تحرک در یک مقطع نیست. این جنگ به صورت آرام شروع شده و به صورت تدریجی به سمت جلو حرکت می‌کند. آرام و تدریجی بودن این جنگ به‌گونه‌ای است که بسیاری آن را تشخیص نمی‌دهند. جنگ نرم زیرسطحی، غیرآشکار و به همین دلیل نامحسوس است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۵. **جنگ نرم نمادساز است؛** نمادسازی با بهره‌گیری از نمادهای تاریخی و گذشته برای ارائه و نمایش تصویری مطلوب از خود یک ویژگی برجسته از جنگ نرم است. در این جنگ تلاش می‌شود تصویری شکست خورده، ناامید و مأیوس از حریف ارائه شود و در مقابل مهاجم با نمادسازی و تصویرسازی خود را پیروز و موفق نشان می‌دهد. در این ویژگی عملیات روانی در حد اعلی انجام می‌شود.

۶. **جنگ نرم پرتحرک و جاذبه‌دار است؛** جنگ نرم که به صورت تدریجی و آرام شروع می‌شود، در نقطه‌ای به دلیل ایجاد جاذبه‌های کاذب، خود جامعه هدف را برای تحقق اهداف به‌کارگرفته و از این طریق بر دامنه تحرکات آن افزوده می‌شود. در واقع با گذشت زمان، بسیاری از بازیگران و بازی‌گردانان جنگ نرم به صورت خواسته یا ناخواسته از درون جامعه هدف به استخدام کارگزاران اصلی جنگ نرم در می‌آیند (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۷. **جنگ نرم هیجان‌ساز است؛** با نمادسازی‌ها، اسطوره‌سازی‌ها و خلق ارزش‌های جدید، در جنگ نرم از احساسات جامعه هدف نهایت استفاده صورت می‌گیرد. مدیریت احساسات یک رکن در مهندسی جنگ نرم به حساب می‌آید. در مدیریت احساسات، تلاش می‌شود از احساسات و عواطف جامعه هدف به‌عنوان یک پل برای نفوذ در افکار و اندیشه‌ها برای ایجاد تغییر و دگرگونی در باورها استفاده شود. احساسات و عواطف به دلیل تحریک‌پذیری، زمینه‌های پیدایش بحران را فراهم می‌سازد (همان).

۸. **جنگ نرم چند وجهی است؛** پردامنه بودن و برخورداری از وجوه مختلف، از دیگر ویژگی‌های جنگ نرم است. در این جنگ، از تمامی علوم، فنون، شیوه‌ها و روش‌های شناخته شده و ارزش‌های موجود استفاده می‌شود.

۹. **جنگ نرم تضادآفرین است؛** جنگ نرم از محیط‌های آسیب‌پذیر در جامعه هدف شروع می‌شود و با ایجاد گسل‌های متعدد در بخش‌های گوناگون جامعه و از طریق متفاوت کردن باورها، ارزش‌ها و شکل‌دهی به رفتارهای جدید، اعضای یک جامعه در برابر هم قرار می‌دهد. تضادهای به وجود آمده از طریق جنگ نرم، همبستگی اجتماعی و وحدت ملی را برهم می‌زند و زمینه‌های بروز بحران و درگیری‌های داخلی را فراهم می‌سازد. بنابراین تخریب وحدت ملی یکی از پیامدها و ویژگی‌های جنگ نرم است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۱۰. **جنگ نرم تردیدآفرین است؛** در جنگ نرم، ایجاد تردید و بدبینی نسبت به بسیاری از مسائل یک اصل و قاعده است. حرکت در این جنگ با خلق تردید و ایجاد ناامیدی و یأس شروع می‌شود. برای توفیق در این جنگ، با تکیه بر سنت‌ها و لکن با نوپردازی به صورت ظریف و آرام، در باورها و اعتقادات اساسی تردید ایجاد می‌شود و به مرور بر دامنه این تردیدها افزوده شده تا در نهایت به ایجاد تغییرات اساسی در باورها و ارزش‌ها دست یابد.

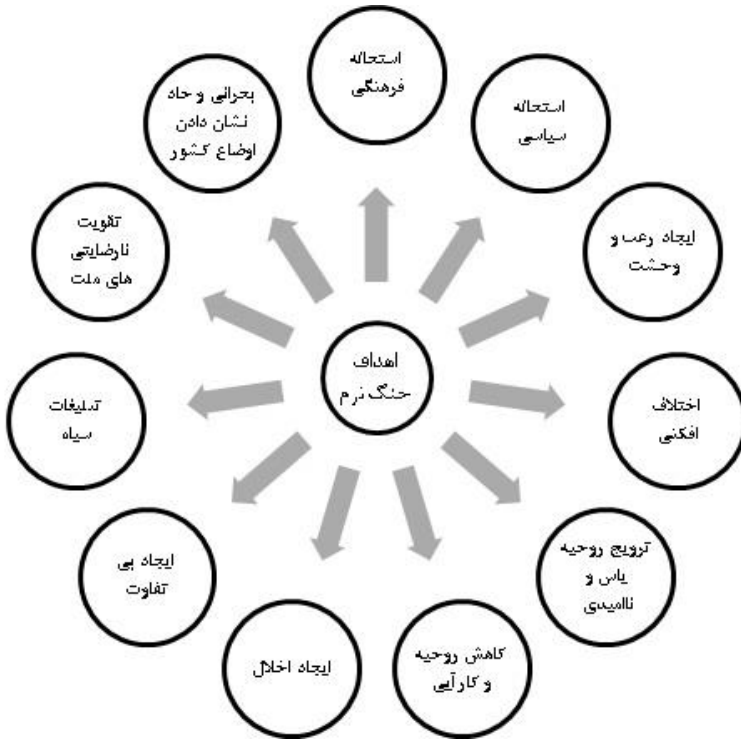
۱۱. **جنگ نرم از ابزار روز استفاده می‌کند؛** در جنگ نرم از پیشرفته‌ترین تکنیک‌های روز استفاده می‌شود. فضای مجازی و سایبری محیط اصلی جنگ نرم در شرایط کنونی است. این فضا، امکان اغواگری با ایجاد جاذبه‌های گوناگون و خلق بسترهای لازم برای سوار شدن به امواج احساسات را فراهم می‌سازد (احمدی و همکاران، ۱۳۸۹).

۱۲. **جنگ‌های نوین فرهنگی** از ابزارهای نرم و فرهنگ‌ساز همچون رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، موبایل، بازی‌های رایانه‌ای، ویدئو، خبرگزاری‌ها بهره می‌گیرند (ضیایی پرور، ۸۲-۱۳۹: ۱۳۸۷).

اهداف جنگ نرم

۱. استحاله فرهنگی در جهت تأثیرگذاری شدید بر افکار عمومی جامعه مورد هدف با ابزار خبر و اطلاع‌رسانی هدفمند و کنترل شده که نظام سلطه همواره از این روش برای پیشبرد اهداف خود سود جسته است.

۲. استحاله سیاسی به منظور ناکارآمد جلوه دادن نظام مورد هدف و تخریب و سیاه‌نمایی ارکان آن نظام.
۳. ایجاد رعب و وحشت از مسائلی همچون فقر، جنگ یا قدرت خارجی سرکوبگر و پس از آن دعوت به تسلیم از راه پخش شایعات و دامن زدن به آن برای ایجاد جو بی‌اعتمادی و ناامنی روانی.
۴. اختلاف افکنی در صفوف مردم و برانگیختن اختلاف میان مقامات نظامی و سیاسی کشور مورد نظر در راستای تجزیه سیاسی کشور.
۵. ترویج روحیه یاس و ناامیدی به‌جای نشاط اجتماعی و احساس بالندگی از پیشرفت کشور.
۶. بی‌تفاوت کردن نسل جوان به مسائل مهم کشور.
۷. کاهش روحیه و کارآیی در میان نظامیان و ایجاد اختلاف میان شاخه‌های مختلف نظامی و امنیتی.
۸. ایجاد اختلاف در سامانه‌های کنترلی و ارتباطی کشور هدف.
۹. تبلیغات سیاه با هدف براندازی و آشوب به وسیله شایعه‌پراکنی، پخش تصاویر مستهجن، جوسازی از راه پخش شب‌نامه‌ها و ...
۱۰. تقویت نارضایتی‌های ملت به دلیل مسائل مذهبی، قومی، سیاسی و اجتماعی نسبت به دولت خود به طوری که در مواقع حساس این نارضایتی‌ها، زمینه تجزیه کشور را فراهم کند.
۱۱. تلاش برای بحرانی و حاد نشان دادن اوضاع کشور از راه ارائه اخبار نادرست و نیز تحلیل‌های نادرست و اغراق‌آمیز (عارفیان، ۱۳۸۸).

شکل ۲. اهداف جنگ نرم

تفاوت‌های جنگ نرم و جنگ سخت

۱. روش اعمال تهدیدهای سخت، استفاده از زور و اجبار است، درحالی‌که در جنگ نرم، از روش القاء و اقناع بهره‌گیری می‌شود. در جنگ سخت هدف تصرف و اشغال سرزمین است درحالی‌که در جنگ نرم، هدف تأثیرگذاری بر انتخاب‌ها، فرآیند تصمیم‌گیری و الگوهای رفتاری حریف و در نهایت سلب هویت‌های فرهنگی است.
۲. مفهوم امنیت در رویکردهای نرم شامل امنیت ارزش‌ها و هویت‌های اجتماعی می‌شود، درحالی‌که این مفهوم در رویکردهای سخت به معنای نبود تهدید خارجی تلقی می‌گردد.

۳. حوزه تهدید نرم اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است، درحالی‌که حوزه تهدید سخت امنیتی و نظامی می‌باشد.
۴. تهدیدهای نرم پیچده و محصول پردازش ذهنی نخبگان و بنابراین اندازه‌گیری آن مشکل است، درحالی‌که تهدیدهای سخت؛ عینی، واقعی و محسوس است و می‌توان آن را با ارائه برخی معیارها اندازه‌گیری کرد.
۵. تهدیدهای سخت، محسوس و همراه با واکنش برانگیختن است، درحالی‌که تهدیدهای نرم به دلیل ماهیت غیرعینی و محسوس آن، اغلب فاقد عکس‌العمل است.
۶. کاربرد تهدید سخت در رویکرد امنیتی جدید عمدتاً مترادف با فروپاشی نظام‌های سیاسی- امنیتی مخالف یا معارض است، اما کاربرد تهدید نرم در رویکردهای امنیتی جدید علیه نظام‌های سیاسی مخالف یا معارض، مترادف با فرهنگ‌سازی و نهادسازی در چارچوب اندیشه و الگوهای رفتاری نظام‌های لیبرال و دموکراسی تلقی می‌شود.
۷. مرجع امنیت در حوزه تهدیدهای سخت، به طور عمده دولت‌ها هستند درحالی‌که مرجع امنیت در تهدیدهای نرم هویت‌های فروملی و جهانی است (صدقی، ۱۳۸۹).

تاکتیک‌های جنگ نرم

- ۱- **برچسب زدن:** بر اساس این تاکتیک، رسانه‌ها، واژگان مختلف را به صفات مثبت و منفی تبدیل کرده و آن‌ها را به آحاد یا نهادهای مختلف نسبت می‌دهند (محمدی نجم، ۱۳۸۴).
- ۲- **تلطیف و تنویر:** از تلطیف و تنویر (مرتبط ساختن چیزی با کلمه‌ای پر فضیلت) استفاده می‌شود تا چیزی را بدون بررسی شواهد بپذیریم و تصدیق کنیم.
- ۳- **انتقال:** انتقال یعنی اینکه اقتدار، حرمت و منزلت امری مورد احترام به چیزی دیگر برای قابل قبول‌تر کردن آن منتقل شود (همان).

۴- **تصدیق:** تصدیق یعنی اینکه شخصی که مورد احترام یا منفور است بگوید فکر، برنامه یا محصول یا شخص معینی خوب یا بد است. تصدیق فنی رایج در تبلیغ، مبارزات سیاسی و انتخاباتی است. (محمدی نجم، ۱۳۸۴).

۵- **شایعه:** شایعه در فضایی تولید می‌شود که امکان دسترسی به اخبار و اطلاعات موثق امکان‌پذیر نباشد.

۶- **کلی‌گویی:** محتوای واقعی بسیاری از مفاهیمی که از سوی رسانه‌های غربی مصادره و در جامعه منتشر می‌شود، مورد کنکاش قرار نمی‌گیرد. تولیدات رسانه‌های غربی در دو حوزه سیاست داخلی و خارجی، مملو از مفاهیمی مانند جهانی شدن، دموکراسی، آزادی، حقوق بشر و ... است. اینها مفاهیمی هستند که بدون تعریف و توجیه مشخص، در جهت اقناع مخاطبان در زمینه‌ای مشخص بکار گرفته می‌شوند.

۷- **دروغ بزرگ:** این تاکتیک قدیمی که هنوز هم مورد استفاده فراوان است، عمدتاً برای مرعوب کردن و فریب ذهن حریف مورد استفاده قرار می‌گیرد (همان).

۸- **پاره حقیقت‌گویی:** گاهی خبر یا سخنی مطرح می‌شود که از نظر منبع، محتوای پیام، مجموعه‌ای به هم پیوسته و مرتب است که اگر بخشی از آن نقل و بخشی نقل نشود، جهت و نتیجه پیام منحرف خواهد شد.

۹- **انسانیت‌زدایی و اهریمن‌سازی:** یکی از مؤثرترین شیوه‌های توجیه حمله به دشمن به هنگام جنگ، «انسانیت‌زدایی» است. چه اینکه وقتی حریف از مرتبه انسانی خویش تنزیل یافت و در قامت اهریمنی در ذهن مخاطب ظاهر شد، می‌توان اقدامات خشونت‌آمیز علیه این دیو و اهریمن را توجیه کرد (محمدی نجم، ۱۳۸۴).

۱۰- **ارائه پیشگویی‌های فاجعه‌آمیز:** در این تاکتیک با استفاده از آمارهای ساختگی و سایر شیوه‌های جنگ روانی از جمله کلی‌گویی، پاره حقیقت‌گویی، اهریمن‌سازی و ... به ارائه پیشگویی‌های مصیبت‌بار می‌پردازند که بتوانند حساسیت مخاطب را نسبت به آن افزایش داده و بر اساس میل و هدف خویش افکار وی را هدایت نمایند.

- ۱۱- **قطره چکانی:** در تاکتیک قطره‌چکانی، اطلاعات و اخبار در زمان‌های گوناگون و به تعداد بسیار کم و به صورتی سریالی ولی نامنظم در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد تا مخاطب نسبت به پیام مربوطه حساس شده و در طول یک بازه زمانی آن را پذیرا باشد.
- ۱۲- **حذف و سانسور:** در این تاکتیک سعی می‌شود فضایی مناسب برای سایر تاکتیک‌های جنگ نرم به‌ویژه شایعه خلق شود تا زمینه نفوذ آن افزایش یابد. در این تاکتیک با حذف بخشی از خبر و نشر بخشی دیگر به ایجاد سؤال و مهم‌تر از آن ابهام می‌پردازند و بدین ترتیب زمینه تولید شایعات گوناگون خلق می‌شود.
- ۱۳- **جاذبه‌های جنسی:** استفاده از غریزه جنسی و نمادهای اروتیکال از تاکتیک‌های مهم مورد استفاده رسانه‌های غربی است؛ به طوری که می‌توان گفت اکثر قریب به اتفاق برنامه‌های رسانه‌های غربی از این جاذبه در جهت جذب مخاطبان خویش به‌ویژه جوانان که فعالترین بخش جامعه هستند، بهره می‌گیرند (همان).
- ۱۴- **ماساژ پیام:** در ماساژ پیام، از انواع تاکتیک‌های گوناگون (حذف، کلی‌گویی، پاره حقیقت‌گویی، زمان‌بندی، قطره‌چکانی و...) جنگ نرم استفاده می‌شود تا پیام بر اساس اهداف تعیین شده شکل گرفته و بتواند تصویر مورد انتظار را در ذهن مخاطب ایجاد کند. در واقع در این متد، پیام با انواع تاکتیک‌ها ماساژ داده می‌شود که از آن مفهوم و مقصودی خاص برآید.
- ۱۵- **ایجاد تفرقه و تضاد:** از جمله اموری که در فرآیند جنگ نرم مورد توجه واقع می‌شود، تضعیف از طریق تزریق تفرقه در جامعه هواداران و حامیان حریف است. ایجاد و القاء وجود تضاد و تفرقه در جبهه رقیب باعث عدم انسجام و یکپارچگی شده و رقیب را مشغول مشکلات درونی جامعه حامیان خود می‌کند و از این طریق از اقتدار و انرژی آن کاسته و قدرتش فرسوده شود (محمدی نجم، ۱۳۸۴).
- ۱۶- **ترور شخصیت:** در جنگ نرم بر خلاف جنگ سخت، ترور فیزیکی جای خود را به ترور شخصیت داده است. در زمانی که نمی‌توان و یا نباید فردی مورد ترور فیزیکی قرار گیرد با استفاده از نظام رسانه‌ای و انواع تاکتیک‌ها از جمله بزرگ‌نمایی، انسانیت‌زدایی و اهریمن‌سازی، پاره حقیقت‌گویی و... وی را ترور شخصیت می‌کنند و از

این طریق باعث افزایش نفرت عمومی و کاهش محبوبیت وی می‌شوند. دشمنان انقلاب و نظام اسلامی نیز با استفاده از این تاکتیک و بهره‌گیری از ابزار طنز، کاریکاتور، شعر، کلیپ‌های کوتاه و ... که عموماً از طریق اینترنت و تلفن همراه، پخش می‌شود به ترور شخصیت برخی افراد سیاسی و فرهنگی موجه و معتبر در نزد مردم می‌پردازند.

۱۷- تکرار: برای زنده نگه داشتن اثر یک پیام با تکرار زمان‌بندی شده، سعی می‌کنند این موضوع تا زمانی که مورد نیاز هست زنده بماند. در این روش با تکرار پیام، سعی در القای مقصودی معین و جا انداختن پیامی در ذهن مخاطب دارند (همان).

۱۸- توسل به ترس و ایجاد رعب: در این تاکتیک از حربه تهدید و ایجاد رعب و وحشت میان نیروهای دشمن، به منظور تضعیف روحیه و سست کردن اراده آن‌ها استفاده می‌شود. متخصصان جنگ نرم، ضمن تهدید و ترساندن مخاطبان به طرق مختلف به آنان چنین القاء می‌کنند که خطرات و صدمه‌های احتمالی و حتی فراوانی بر سر راه آنان ممکن کرده است و از این طریق، آینده‌ای مبهم و توأم با مشکلات و مصائب برای افراد ترسیم می‌کنند.

۱۹- مبالغه: مبالغه یکی از روش‌هایی است که با اغراق کردن و بزرگ نمایی یک موضوع، سعی در اثبات یک واقعیت دارد. کارشناسان جنگ روانی، از این فن در مواقع و وقایع خاص استفاده می‌کنند. غربی‌ها همواره با انعکاس مبالغه آمیز دستاوردهای تکنولوژیک خود و اغراق در ناکامی‌های کشورهای جهان اسلام سعی در تضعیف روحیه مسلمانان در تقابل با تمدن غربی دارند.

۲۰- مغالطه: مغالطه شامل گزینش و استفاده از اظهارات درست یا نادرست، مشروح یا مغشوش و منطقی یا غیرمنطقی است، به این منظور که بهترین یا بدترین مورد ممکن را برای یک فکر، برنامه، شخص یا محصول ارائه داد. متخصصین جنگ نرم، مغالطه را با تحریف یکسان می‌دانند. این روش، انتخاب استدلال‌ها یا شواهدی است که یک نظر را تأیید کرده و چشم‌پوشی از استدلال‌ها یا شواهدی که آن نظر را تأیید نمی‌کند (محمدی نجم، ۱۳۸۴).

شاخص‌های جنگ نرم

جنگ نرم اغلب معطوف به سه مولفه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در جامعه هدف است؛ بنابراین با بهره‌گیری از یافته‌های محققان، می‌توان مهم‌ترین شاخص‌های جنگ نرم را به شرح زیر خلاصه کرد (نائینی، ۱۳۸۹: ۲۴-۲۳).

الف) شاخصه‌ای فرهنگی

تغییر ارزش‌ها و نگرش‌های پایه، تغییر الگوهای شناختی، گرایش به الگوهای غربی، گرایش به رسانه‌های غربی، رواج گرایش‌های خرافی، ترویج نسبی‌گرایی، القای ناکارآمدی دین در جامعه، کاهش خودباوری ملی، افزایش سلفی‌گری، ترویج محصولات فرهنگی غرب، ترویج سبک زندگی غربی، کاهش رفتارهای مذهبی، تغییر نگرش به پوشش (همان).

ب) شاخصه‌ای اجتماعی

از خودبیگانگی و بحران هویت، کاهش انسجام اجتماعی، کاهش روحیه ملی، افزایش گسست ملی، القای احساس ناامنی اجتماعی، تشدید آسیب‌های اجتماعی، تغییر آداب و رسوم، رواج فمینیسم، افزایش بی‌اعتمادی عمومی، کاهش رضایت از زندگی، رواج احساس تبعیض و بی‌عدالتی، ترویج واگرایی قومی، کاهش سرمایه‌های اجتماعی (همان).

ج) شاخصه‌ای سیاسی

تغییر ترجیحات سیاسی، رواج بی‌تفاوتی سیاسی، افزایش مطالبات سیاسی، افزایش واگرایی ملی، آمادگی برای نافرمانی مدنی، رواج لیبرالیسم، بحران مشروعیت سیاسی، رواج و نشر شایعه و شبهات سیاسی، افزایش تنش‌های سیاسی، کاهش اعتماد به رسانه ملی (همان).

عوامل زمینه‌ای جنگ نرم

تضعیف بنیان خانواده (کاهش ازدواج، افزایش طلاق)، گسترش فرهنگ بی‌بندوباری و ابتذال، تجمل‌گرایی و رفاه‌زدگی، کم‌رنگ شدن ارزش‌های اسلامی، اعتیاد به مواد مخدر و مشروبات الکلی، کاهش حس نشاط و شادکامی در جوانان، بحران هویت و شخصیت در

جوانان، گرایش به مشاغل کاذب و قاچاق، افزایش جرم و بزهکاری، فعالیت‌های شرکت‌های هرمی و گلدکوئستی، احساس تبعیض و بی‌عدالتی در جامعه، ضعف بینش اعتقادی و مذهبی مردم، عدم پایداری مسئولان به احکام و ارزش‌های اسلامی، فساد اداری، اقتصادی عدم رضایت عمومی، سستی و تنبلی و ناامیدی نسل جوان، رفتارهای ناهنجار اجتماعی، نزاع‌های خیابانی و روحیه پرخاشگری، احساس غمگینی و افسردگی، افت تحصیلی، دروغ‌گویی و فریبکاری در جامعه، مهاجرت و تمایل نخبگان به غرب، عدم پایداری زن و مرد به خانواده، بی‌توجهی خانواده‌ها در تربیت فرزندان، خودباختگی و تمایل به فرهنگ غربی، شکاف نسلی و تنزل منزلت و جایگاه نسل گذشته، افزایش گرایش‌ها و تمایلات قومی و مذهبی و قومیت‌گرایی در جامعه، اطلاع‌رسانی نادرست و عدم آگاهی عمومی، بی‌اعتمادی نسبت به مسئولان، گرایش به تک‌قطبی شدن جامعه، افزایش بیماری‌های مقاربتی، روحیه تکبر و خودرأیی و خودمحوری در مسئولان، گسترش عرفان‌های کاذب و دروغین، عدم دسترسی به امکانات ورزشی و تفریحات سالم، احساس تبعیض و بی‌عدالتی، تفرقه و چنددستگی در جامعه، فاصله بین مردم و روحانیت، کاهش نفوذ معنوی روحانیت در مردم، از میان رفتن قبح روابط با نامحرم، گسترش استفاده سوء از ماهواره و فضای مجازی، مهاجرت و شهرنشینی، افزایش حس ناکارآمدی مسئولان در مردم، فقر و بیکاری (نائینی، ۱۳۸۹).

جنگ نرم و بحران

هدف اصلی و نهایی تهدیدات نرم علیه کشور براندازی نرم است. براندازی نرم اقداماتی بدون خشونت و با دخالت مستقیم یا غیرمستقیم بیگانگان، جهت دگرگونی نظام سیاسی حاکم یا نخبگان اجرایی در یک کشور است. براندازی نرم در اصطلاح به معنای اجرای برنامه حساب‌شده مسالمت‌آمیز و درازمدت برای نفوذ در ارکان سیاسی یک نظام به منظور تغییر نظام سیاسی یک کشور و یا ایجاد تغییر و تحول اساسی در باورهای اصلی آن است (شعیب، ۱۳۸۹). ایجاد تغییر در فکر و اندیشه و اعتقادات مردم، ایجاد یأس و ناامیدی در مردم نسبت به کارآمدی نظام دینی، تغییر جهت افکار عمومی به سمت امیال و اهداف دشمن، تخریب سرمایه اجتماعی، سلب اعتماد مردم نسبت به نظام، کاهش

همبستگی و ایجاد تفرقه، کاهش مشارکت سیاسی و اجتماعی مردم، تقویت سبک زندگی غربی، ایجاد گسست قومی و بین نسلی و فرهنگی در کشور، شکستن انسجام سیاسی و تغییر الگوی سیاسی، تغییر نظام یا استحاله نظام در جامعه جهانی، و امثال آن از اهداف مهم جنگ نرم تلقی می‌شوند. در همین حال، یکی از واقعیاتی که هنگام اندیشیدن در مورد جنگ‌های نسل چهارم، به‌ویژه جنگ نرم، باید به آن توجه داشت این است که حاکمیت بر اراده مردم در این قبیل جنگ‌ها مورد توجه جدی قرار دارد و برای تحقق این هدف عبور از گذرگاه‌ها و فتح سنگرهای فرهنگی ملت‌ها الزامی به نظر می‌رسد. بر این اساس بدیهی است بستن منافذ و جلوگیری از نفوذ و عبور دشمن از این گذرگاه و دفاع فرهنگی با اقداماتی نظیر مقاوم‌سازی بنیه‌های اعتقادی، ارتقای سطح اعتماد به نفس مردم، پایداری فکری از طریق فرهنگ‌سازی و تداوم اطلاع‌رسانی به مردم و افزایش ضریب هوشیاری و مراقبت مردمی و ساماندهی توانمندی‌های کشور از جمله مهم‌ترین راهکارهای مدیریت بحران در این شیوه تقابل است (الیاسی، ۱۳۸۸)

راهبردهای مدیریت بحران جنگ نرم

راهبردهای نظام جمهوری اسلامی ایران در مدیریت بحران جنگ نرم عبارت است از:

- ۱- ترویج رهنمودهای رهبر انقلاب در خصوص جنگ نرم با برنامه‌ریزی عملیاتی و استفاده از تجهیزات و زیرساخت‌های فرهنگی هنری به منظور ارتقای پایداری فرهنگی و تقویت آستانه تحمل و کاهش آسیب‌پذیری در برابر عملیات روانی دشمن. نمونه‌های از رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی) عبارت‌اند از: «پیام شهیدان به ما چیست؛ این مهم است. وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ؛ این پیام شهیدان است. امروز همه‌ی تلاش دشمنان ملت ایران در جنگ نرم چیست؟ این است که ملت ایران را اندوهگین و ناامید و ترسیده و مانند این‌ها بکنند، وادار کنند ملت ایران را که از ورود در میدان بترسد، مأیوس باشد؛ پیام شهدا نقطه‌ی مقابل این است: أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ؛ خوف و حزن برداشته است در میدان شهادت» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۷/۱۲/۰۶). «جنگ نرم دشمن، برپایه‌ی دروغ و تحریف و شایعه و سانسور و بایکوت بنا شده است؛ هنر شما می‌تواند با سند، کار دشمن

را بی اثر کند. تاریخ چهل‌ساله، لبریز از سندها بر حقانیت جمهوری اسلامی و کج‌روی و گمراهی دشمنان است» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۶/۱۰/۲۲). «در جنگ سخت، جسم‌ها به خاک و خون کشیده می‌شوند، [ولی] روح‌ها پرواز می‌کنند و می‌روند به بهشت؛ [اما] در جنگ نرم، اگر خدای نکرده دشمن غلبه بکند، جسم‌ها پرواز می‌شوند و سالم می‌مانند، [ولی] روح‌ها می‌روند به قعر جهنم؛ فرقی این است؛ لذا این خیلی خطرناک‌تر است» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۵/۰۹/۰۳). «در جنگ نرم، در جنگ عمیق، در جنگ فرهنگی، شما در یک مرحله پیروز می‌شوید اما این به معنای پیروزی دائمی نیست؛ باید انتظار داشته باشید که طرف مقابل مجدداً خودش را آماده کند، جمع‌وجور کند و حمله بکند» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۵/۰۷/۲۸). «در جنگ روانی و آنچه که امروز به او جنگ نرم گفته می‌شود در دنیا، دشمن به سراغ سنگرهای معنوی می‌آید که آن‌ها را منهدم کند» (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲).

- ۲- برقراری تعامل سازنده فرهنگی با کشورهای حوزه تمدنی و جهان اسلام با استفاده از منابع انسانی قوی و کارآمد حوزه فرهنگ برای ایجاد بازدارندگی در بیرون مرزها.
- ۳- ایجاد وحدت و همبستگی فرهنگی حول محور فرهنگ ایرانی اسلامی و پیشینه تاریخی کشور (فرهنگ استراتژیک) با تقویت و حفظ هویت خرده فرهنگ‌های بومی، محلی و قومی به منظور یکپارچه سازی فرهنگی و افزایش توان بازدارندگی در جنگ نرم.
- ۴- تقویت اشتراکات اعتقادی بین دین اسلام و سایر ادیان از طریق توسعه گفت‌وگو و تعامل فرهنگی و دینی و استفاده از نفوذ فرهنگی و فکری ایران در منطقه و بین توده‌های مردم و اقوام قومی و محلی مانند ترک، عرب، لر و ... به منظور مهار جریان اسلام ستیزی و ایران هراسی در بین پیروان سایر ادیان و کاهش تهدیدات فرهنگی متوجه مردم ایران.
- ۵- رصد روزآمد تحولات فرهنگی کشور، منطقه و جهان و تغییرات شاخص‌های مصارف فرهنگی با استفاده یکپارچه و هماهنگ از ظرفیت‌های فرهنگی کشور به منظور تکمیل اطلاعات مسئولان کشور و به حداقل رساندن زیان ناشی از ضعف اطلاعات و ناهماهنگی مسئولان فرهنگی.

- ۶- استفاده از سرمایه‌های معنوی و فرهنگی کشور (دین‌باوری مردم، پیوند با ولایت، سرمایه اجتماعی، نهاد روحانیت، بصیرت مردم و ...) با تکیه بر اصل تحکیم و تعمیق روابط مردم با نظام برای مقابله با جریانات فکری و فرهنگی و دینی انحرافی و جلوگیری از ترویج فساد و فحشای سازمان‌یافته با هدف کاهش آثار تهاجم فرهنگی.
- ۷- تقویت و ترویج فضایل اخلاقی و انسانی، روحیه ایثار، فداکاری و غرور ملی با استفاده از پیشینه فرهنگی دو سرمایه معنوی و آگاهی و هوشیاری مردم برای ایجاد پایداری در مقابل تهاجم فرهنگی و جنگ نرم دشمن.
- ۸- ایجاد شناخت در مردم نسبت به ماهیت اهداف فرهنگی غرب با اجرای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی مناسب به منظور تقویت باورهای دینی مردم و کاهش آثار تهدیدات فرهنگی.
- ۹- جلوگیری از اختلاط اصطلاحات بیگانه با زبان فارسی و ترویج مظاهر فرهنگ و سبک زندگی غیرایرانی اسلامی در کشور با استفاده از ظرفیت‌های قانونی به منظور بازدارندگی و کاهش آسیب‌پذیری در مقابل فرهنگ‌های مهاجم.
- ۱۰- بازشناسی و باز تولید فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی با استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و صنایع فرهنگی برای مقاوم‌سازی زیرساخت‌های معنوی، فکری و فرهنگی جامعه.
- ۱۱- اطلاع‌رسانی مستمر و بهنگام با استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌های دیجیتال و فناوری‌های نوین ارتباطی برای توسعه دفاع فرهنگی و کاهش آسیب‌پذیری در جنگ نرم.
- ۱۲- بهره‌گیری از دستاوردهای علمی، ادبی و هنری مثبت و سازنده و تجارب دفاع فرهنگی سایر کشورها با تعامل فرهنگی و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و زیرساخت‌های رسانه‌ای و فضای مجازی به منظور دستیابی به سازوکارهای نوین حفاظت و حراست از ارزش‌های فرهنگی.
- ۱۳- توانمندسازی نیروی انسانی حوزه فرهنگ بر مبنای آموزه‌های فرهنگ ایرانی اسلامی با پیش‌بینی آموزش‌های عمومی و تخصصی به منظور فعال کردن این حوزه در مسیر سیاست‌ها و اهداف فرهنگی کشور.

۱۴- توجه به اقتصاد فرهنگ و هنر با تقویت منابع مالی و تصویب قوانین حمایتی به منظور تداوم فعالیت‌های فرهنگی و هنری و خودباوری و خودکفایی در تولید و خلق آثار پایدارساز و مبتنی بر اصول و ارزش‌های جامعه.

بدین ترتیب بر مبنای اولویت‌های راهبردی مذکور و با استفاده از روش‌های موردنظر در هر یک از راهبردها، نظام جمهوری اسلامی می‌تواند ضمن مدیریت بحران‌های فرهنگی، موجبات دستیابی به اهداف راهبردی در نهایت استقلال فرهنگی کشور را مطابق با اصول مندرج در قانون اساسی فراهم کند (شریعتی و عظیمی: ۱۳۹۳).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

عملیات روانی و فریب دشمن یا سازمان‌های اطلاعاتی و سیاسی آن‌ها و نیز رسانه‌های مرتبط با آن‌ها که در راستای گمراه کردن افکار عمومی برنامه‌ریزی می‌کنند و به طور طبیعی به تسخیر افکار عمومی و حتی رسانه‌های یک کشور علاقه‌مند هستند، بنابراین شناخت این اقدامات و تشریح و تبیین منطقی آن‌ها، متناسب با منافع ملی توسط رسانه‌های داخلی می‌تواند این حربه را خنثی نماید. با توجه به قرار گرفتن کشور در موقعیت جنگ نرم و جنگ فرهنگی و نظر به رهنمودهای مقام معظم رهبری و وظایف قانونی دولت به منظور مدیریت بحران این اقدامات باید انجام گیرد: تولید و انتشار محصولات فرهنگی، آموزشی، تبلیغی با هدف فرهنگ سازی دفاع فرهنگی - اقدام برای افزایش روحیه پایداری ملی در مقابل تهاجمات فرهنگی و جنگ نرم - اقدام مؤثر برای کاهش آسیب‌پذیری‌های فرهنگی و اعتقادی مردم - تقویت زیرساخت‌های معنوی جامعه و ایجاد بازدارندگی و کاهش میل تهاجمی دشمن - ایجاد ثبات فکری و افزایش رضایت مندی از نظام - انجام تحقیقات و پژوهش‌های بنیادی با رویکرد دفاع فرهنگی.

جمهوری اسلامی ایران همواره مورد نگاه بدبینانه و کینه‌توزانه قدرت طلبان و استعمارگران قرار دارد. با توجه به این شرایط و نیاز مقابله با دشمنان کشور، آشنایی با زمینه‌های جنگ نرم در نظام جمهوری اسلامی ایران و منابع مقابله‌ای و پیشگیرانه، یکی از ضروریات اصلی در این حوزه است. لذا می‌بایست آموزش جنگ نرم و نحوه مقابله با آن از زمان نوجوانی دوران تحصیلات ابتدایی در سبد محتوای آموزشی دانش آموزان این مرز

و بوم قرار گیرید. همچنین برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر عملیات روانی دشمن می‌توان از عوامل زیر بهره برد:

- ✓ تقویت وحدت و همبستگی فرهنگی.
- ✓ تخصیص اعتبار برای فعالیت‌های فرهنگی و تربیت نیروهای متخصص در عرصه‌های فرهنگی و جنگ نرم.
- ✓ استفاده و گسترش رهنمودهای رهبر انقلاب در خصوص جنگ نرم.
- ✓ استفاده از سرمایه‌های معنوی و فرهنگی کشور به‌ویژه دانش‌آموزان و دانشجویان.

منابع

- احمدی، مجتبی و همکاران (۱۳۸۹): از تهاجم فرهنگی تا جنگ نرم، انتشارات کیهان
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۷)؛ دو چهره قدرت نرم، قدرت نرم و سرمایه‌های اجتماعی، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱)؛ مفهوم و جایگاه جنگ نرم در گفتمان انقلاب اسلامی، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، شماره ۲، تهران،
- الیاسی، محمد حسین (۱۳۸۸)؛ مقدمه‌ای بر ماهیت، ابعاد و مبانی تهدید نرم، قدرت و جنگ نرم از نظریه تا عمل، نشر نی، تهران
- امیری، ابوالفضل (۱۳۹۶)؛ درآمدی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با جنگ نرم، تهران
- بیگی، مهدی (۱۳۸۹)؛ قدرت نرم، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران
- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی): khamenei.ir
- حسینی، حسین (۱۳۸۹)؛ جنگ نرم از تهدید تا پاسخ، فصلنامه عملیات روانی، شماره ۲۶، تهران
- رنجبران، داود (۱۳۸۸)؛ جنگ نرم، ساحل اندیشه، تهران
- باقری چوکامی، سیامک (۱۳۸۹)؛ ابعاد جنگ نرم آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران، اخوت، سال سوم، شماره ۹
- شریعتی شهروز و عظیمی محمد (۱۳۹۳)؛ الزامات راهبردی جمهوری اسلامی در مدیریت بحران جنگ نرم، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ایران شماره ۳، تهران
- شعیب، بهمن (۱۳۸۹)؛ انقلاب‌های رنگی و انقلاب، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، تهران
- صالحی امیری، رضا (۱۳۸۷)؛ مجموعه مقالات دیپلماسی رسانه‌ای، تهران
- صدقی، ابوالفضل (۱۳۸۹)؛ فصلنامه‌ی مطالعات سیاسی، شماره‌ی ۲ و ۳، تهران
- ضیای پرور، حمید (۱۳۸۳)؛ جنگ نرم: ویژه جنگ رسانه‌ای، ابرار معاصر، تهران
- عارفیان، محمد تقی (۱۳۸۸)؛ جدی تر از جنگ نرم و ترفند‌های دشمن، تهران
- عسگری، حسن (۱۳۸۴)؛ نقش بازیگران خارجی در انقلاب‌های رنگی، فصلنامه مطالعات آسیای مرکزی، شماره ۵، تهران
- کالینز، جان (۱۳۷۰)؛ استراتژی بزرگ (اصول و رویه‌ها)، کورش بایندر، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی وزارت امورخارجه، تهران

محمدی نجم، سید حسین (۱۳۸۸)؛ نقش رسانه های جدید در شکل گیری افکار عمومی ، فصلنامه عملیات روانی،

شماره ۲۴، تهران

مرادی، حجت الله (۱۳۸۸)؛ روش های تحقیق و مدیریت عملیات روانی، فصلنامه مدیریت بحران، شماره ۳ و ۴، تهران

مرادی، حجت الله (۱۳۸۹)؛ قدرت و جنگ نرم از نظریه تا عمل ، تهران

نائینی، علیمحمد (۱۳۸۹)؛ درآمدی بر ماهیت شناسی جنگ نرم، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۲۸، تهران

نای، جوزف (۱۳۸۷)؛ قدرت نرم، ترجمه سیدمهدی روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران

نوروزی، محمد جواد و همکاران (۱۳۹۱)؛ دست در دست صبح (انقلاب اسلامی) قم

An Introduction to the Characteristics and Goals of Soft Warfare and its Crisis Management Strategies

Abdollah Pirmohammadi Bardee¹
Seyyed Mohammad Hamed Hosseini²

Any psychological action and propaganda of the media that targets the target group and forces the opponent to passivity or defeat without military conflict is called soft war. In soft warfare, all methods, new propaganda arts, and all facilities and capabilities are used. Soft warfare plays an important role in weakening the intellectual and cultural circles of societies with the aim of conquering the thoughts and ideas of nations. The enemies of the Islamic Republic are always trying to create a crisis in the country by changing the beliefs, attitudes and behavior of the people by influencing and spreading Western culture, and endangering the independence of the country and the achievements of the revolution. In this article, a descriptive method has been used and the method to collect information and data in a library and documentary manner, especially using the opinions of researchers who are experts in the subject of soft war. The results showed that soft war seeks the transformation of identity and culture, so it preserves the physical existence of the audience, but soft war in terms of identity becomes one of the tools of the enemy, in which thoughts and ideas are attacked and changed and to bring human behavior and decisions under the control of the enemy.

Keywords: An Introduction to the Characteristics and Goals of Soft Warfare and Its Crisis Management Strategies

---

1. Corresponding author: MA Student of Psychological Operation, Imam Hossein University, Tehran, Iran

2. Researcher of Imam Hossein University, Tehran, Iran